

ST.

9. DES. 1948
60. ÅRGANG
NUMMER 47-48

FRAM KRISTMENN FRAM

OLAV

INNHALDSFORTEGNELSE:
BØNNENS MAKT - IMMACULATAFESTEN - DEN STORE
INDEKS-DEBATT I MORGENBLADET - TOLERANSE III
EN IMPONERENDE BOK - BØKER OG BOKUTSTILLING

BØNNENS MAKT

Av dr. Alexis Carrel

Oversatt fra «Journal de Geneve» av Theo Findahl

Bønnen er ikke bare en tilbedelsehandling, den er også en usynlig utstråling av tilbedelsens ånd, det vil si en form for den sterkeste kraft som noen kan fremkalle. Bønnens innflytelse på kropp og sjel er like lett påviselig som kjertlenes utsondringer. Virkningene av bønningen kan måles ved en økning i kroppslig styrke, i intellektuell våkenhet og moralsk kraft og i en dypere forståelse av de grunnleggende sannheter.

Dersom du vender deg til å be oppriktig, kommer ditt liv til å gjennomgå en åpenbar og dyp forvandling. Bønnen setter et uutslettelig stempel på våre handlinger og vår holdning. Ett rolig vesen, en hvile over ansikt og kropp blir kjennetegnet på de mennesker som får sitt liv beriket på denne måten. Dypt nede i bevisstheten blir en flamme tent. Mennesket ser seg selv, slik det er — det oppdager sin egoisme, sitt tåpelige hovmod, sin reddhet, sin griskhet, sine villfarelser. Bønnen utvikler hos mennesket sans for dets moralske forpliktelser og en intellektuell ydmykhet. På den måten begynner en sjelens vandring hen mot Nådens rike.

Bønnen er like virkelig som tyngdekraften. Som lege har jeg sett mennesker reise seg opp av sykdom og nedtrykthet ene og alene gjennom bønnens rene kraft, etter at alle medisiner hadde feilet. Bønnen er den eneste makt på jorden som synes å kunne overvinne det man kaller «naturlovene», og det kalles «mirakler» når bønningen på en dramatisk måte får anledning til å vise sin kraft. Men et ustanselig og mindre iøynefallende mirakel foregår hver time på dagen i hjertene hos de menn og kvinner

som har oppdaget at bønningen nærer deres daglige liv med en stadig strøm av kraft som holder dem oppe.

Alt for mange mennesker tror at bønn bare er en oppramsing av formalistiske ord, en tilflukt for de svake, et barnaktig andragende om materialistiske fordeler. En slik oppfatning av bønnens vesen er en underlig form for undervurdering, det er omtrent som om en ville undervurdere regnet ved å si at det er «noe som fyller vannkoppene for fuglene i hagen». Riktig forstått er bønningen en modenhetens handling, uomgjengelig nødvendig for personlighetens fulle utvikling, slutt-summen av menneskets høyeste evner. Det er bare når vi ber, at vi fullender den hele og harmoniske forening av kropp, forstand og sjel som gir det svake menneskesiv dets kraft.

Ordene: «be, og du skal få» er bevist gjennom menneskehetens erfaringer. Det er visselig sant at bønningen ikke kan kalle det døde barn tilbake til livet eller oppheve all kroppslig smerte, men den er — likesom radium — lysende energi.

Hvordan kan bønningen styrke oss med så meget dynamisk kraft? For å svare på dette spørsmål (som må betraktes som noe som ligger utenfor vitenskapens kompetanse) vil jeg gjerne bemerke at alle bønninger har en felles egenskap. Det triumferende «Hoseanna» i et praktfullt oratorium eller indianerens ydmyke bønn om å få utbytte av jakten, viser oss en og samme sannhet: at menneskelige vesener prøver å øke sin begrensede kraft ved å søke hen til den Ubegrensede Kilde for all kraft. Ved

VÅRE KIRKER

på søn- og helligdager

OSLO

St. Olavs kirke, Akersvegen 1.

*Sokneprestkontoret, tlf. 41 41 61
(Prestegrd. og Biskopen 42 52 87).*

Kl. 7: Stille messe.
Kl. 8.15: Fromesse m. preken.
Kl. 9.45: Low Mass. English Sermon.
Kl. 11: Høgmesse m. preken.
Kl. 19: Aftengudstjeneste.

St. Hallvards kirke, Urtegt. 29.

Fransiskanerne, tlf. 68 08 68.

Kl. 8: Fromesse.
Kl. 10.30: Høgmesse m. preken.
Kl. 17: Aftengudstjeneste.

St. Dominikus kirke, Neuberggt. 15.

Dominikanerne, tlf. 44 23 24.

Kl. 8.15: Fromesse.
Kl. 10.30: Høgmesse m. preken.
Kl. 18: Kompletorium.

Jesu Hjerter kapell, Nyv. 17, Stabekk.

Soknepresten, tlf. 53 77 35.

Kl. 9.05: Fromesse.
Kl. 10.30: Høgmesse.
Kl. 17.45: Aftengudstjeneste.

Grefsen kapell, Gladsveg 23.

Prestegården, tlf. 37 45 90.

Kl. 9.30: Høgmesse. Kl. 17: Aft.gudstj.

Vår Frue Villas kapell, Montebello, Smestad.

Prestegården, tlf. 55 81 21.

Kl. 8.30: Høgm. Kl. 16.30: Aft.gudstj.

ARENDAL:

St. Franciskus kirke, Tyholmen.

Soknepresten, tlf. 2209.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.45: Høgmesse.

BERGEN:

St. Paul kirke, Christiesgt. 16.

Soknepresten, tlf. 15 410.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.

DRAMMEN:

St. Laurentius kirke, Cappelens gt. 1.

Soknepresten, tlf. 2019.

Kl. 8.30: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.

FREDRIKSTAD:

St. Birgitta kirke.

Soknepresten, tlf. 1438.

Kl. 8.15: Ottemesse. Kl. 10.30: Høgm.

HALDEN:

St. Peter kirke, Kr. V.s pl. 1

Soknepresten, tlf. 1168.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.
Kl. 19: Aftengudstjeneste.

HAMAR:

St. Torfinn kirke, Torvg. 113.

Soknepresten, tlf. 1751.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.
Kl. 18: Aftengudstjeneste.

HAUGESUND:

St. Josef kirke, Haraldsgt.

Soknepresten, tlf. 3195.

Kl. 8.30: Fromesse. Kl. 11: Høgmesse.
Kl. 18: Aftengudstjeneste.

HØNEFOSS:

St. Theresia kirke, Vesterntangen.

Soknepresten, tlf. 266.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.

KRISTIANSAND S.:

St. Ansgar kirke, Kirkegt. 3.

Soknepresten, tlf. 4225.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.

PORSGRUNN:

Vor Frue kirke, Sverresgt.

Soknepresten, tlf. 644.

Kl. ¼ 8: Fromesse. Kl. ¼ 11: Høgmesse.
Kl. 19: Aftengudstjeneste.

STAVANGER:

St. Svithun kirke, Dronningsgt. 8.

Soknepresten, tlf. 25 534.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.
Aftengudstjeneste.

SYLLING:

St. Hallvard kapell.

Presteboligen, tlf. 9028.

Kl. 9.30: Høgmesse. Aftengudstj.

TØNSBERG:

St. Olavs kapell.

Soknepresten, tlf. 2238.

Kl. 8: Fromesse. Kl. 10.30: Høgmesse.

Liturgisk kalender:

SØNDAG 12. DESBR.: (3. sønd. i Advent. Søndag Gaudete) *Fciring av Immaculata-festen.* (Messeboken: 8. desbr.) Ep. Ordspr. 8, 22—35. Ev Luk. 1, 26—28. *Mandag:* Lucia-festen; mart. *Tirsdag:* 7. oktavadag for Immac.-fest. *Onsdag:* Imbredag. Oktaven for Immac.-fest. *Torsdag:* Eusebius, bisk., mart. *Freitag og lørdag:* Imbredager.

På imbredagene fredag 17. og lørdag 18. desbr. gjelder abstinensbudet. På JULAFTEN, som i år faller på en fredag, er alle dispensert fra abstinensbudet fra kl. 12 middag.

KUNNGJØRINGER:

TREKNINGSLISTE

St. Olavslagets basar, Oslo.

Tursett: Randi Straith. Maleri: Fr. Anni Pettersen. Rokestativ: J. Hongslo. Skrivepapir og askebege: Siggerud. Kaffeduk: Aggi Bruce. Speil: Maria Müller. Tinnfat: Ambassador Blondel. Keramikkfat: Kjellerød-Hansen. Keramikkrukke: Høye. Ryggsekk: Høye. Ullskjurf: Hanna Hansen. Rattkjelke: Arvid Storheim. Toalettmappe: Ingrid Straith Solberg. Badesalt og parfyme: Fr. Kristiansen. Keramikkfat: Høye. Løper: Katarinahjemmet. Elektr. lampe: Katarinahj. Keramikkfat: Stortingsm. Wright. Ransel: J. Solberg. Varmepose: Elsa Vanberg. Varmepose: Høye. Varmepose: V.F. Hospital. Håndarbeid: Julie Kristiansen. Håndarbeid: S. Øde. Håndarbeid: Antoniusstr. Håndarbeid: C. P. Wright. Håndarbeid: Mary Olborg. Vatter: Fr. Barra. Vatter: Kai Jensen. Vatter: Hans Nipper. Lampe: Fr. Røstad. Bok: Arild Kj. Davidsen. Bok: Fr. Else Arnesen. Bok: S. Øde. Bok: Boy Endresen. Bok: R. Foss. Bok: Frøyseth. Bok: Sr. Marie. Bok: Kjellerød-Hansen. Bok: P. Vanneufville. Bok: Fr. Gj. Jensen. Bokstøtte: C. P. Wright. Kasse sigarer: J. Straith Solberg. Strykejern: M. Antonia. Brødboks: Ellinor Pedersen. Ski: Arne Thorsen. Mugge med krus: Karin Thielemann. Veske: Biskop Mangers. Veske: S. Øde. Hermetikk: Aggi Bruce. Hermetikk: Ingeb. Endresen. Puddingpulver: E. Østenstad. Bollesett: Fullm. Jørgensen. Bilder: Høye. Bilde: M. Kristensen. Bilde: Jens Jensen. Bilde: Alf. Johnsen. 5 kg sukker: Kristensen. Lampe: Karen Høyen. Fruktsett: Margrete Ofstad. Amerikapakke: Biskop Mangers. Strømper: Leif Asland. Strømper: Josefine Hansen. Strømper: Claes Munthe. Lysestaker: E. Østenstad. Kakao og Norex: Rolf Caspary. Kakao og Norex: Fullm. Jørgensen. Kakao og Norex: Mary Olborg. Dukke med utstyr: A. T. Lauvstad. Fruktkurv: Unn Burås. Amerikapakke: Eddy Ellefsen. Lureteppe: V.F. Hospital. Karameller: Siggerud. Strømper: Aud Ruyter. Strømper: I. Straith Solberg. Strømper: Sylvi Ofstad.

Rett trekning bevitnes:
Oslo 22. nov. 1948.

F. J. Fishedick. J. J. Duin.

ST. OLAV

KATOLSK UKEBLAD

Redaktør:

Dr. theol. I. Hansteen Knudsen.
Telefon 42 37 43. Akersv. 5, Oslo.

Redaksjon og ekspedisjon: Akersv. 5 I.
Telefon 42 37 43.

St. Olavs eksp. og forlag: 9.30—16,
unntatt onsdag. Lørdag: 9.30—13.

Utbetalinger kun tirsdag kl. 13—14.

Abonnementpris: Kr. 2.50 pr. kvartal,

for utlandet + avisporto.

Abonnement tegnes i ekspedisjonen og

på ethvert postkontor.

Annonser må være innsendt innen

fredag aften.

å be slutter vi oss til den uuttømmelige drivkraft som får jorden til å gå rundt. Vi ber at en del av denne kraft må skjenkes oss for våre behov. Bare den kjensgjerning at vi ber om det, utfyller vår utilstrekkelighet og styrker oss.

Vi bør likevel aldri påkalle Gud rett og slett for å få våre luner tilfredsstillet. Det er ikke ved å bruke bønner på den måten men ved å bønnfalle Gud om å gjøre oss mer lik Ham, at vi får mest kraft ut av den. Bønn burde ses som en måte å vende oss til, øve oss opp i Guds nærvær. En gammel bonde satt alene på nederste benk i kirken. «Hva venter du på?» ble han spurt. «Jeg ser på Ham og Han ser på meg.» Mennesket ber ikke bare for at Gud skal huske ham, men også for selv å huske Gud.

Hvordan skal vi definere bønn? Bønn er en higen som mennesket lar stige helt opp til Gud, en higen etter å forbinde seg med et usynlig vesen, Skaper av alle ting, den høyeste visdom, sannhet, kraft og skjønnhet, far og frelser for oss alle. Dette bønnens formål forblir for bestandig skjult for forstanden, for både ord og tanke kommer til kort når vi prøver å beskrive Gud.

Men vi vet at når vi retter våre brennende bønner til Gud, forvandler vi vår sjel og vår kropp. Det er umulig å be om så bare et øyeblikk, uten å få noe godt igjen for det. «Intet meneske har noen gang bedt uten å lære noe» har Emerson sagt.

Man kan be overalt — på gaten, i jernbanevognen, på kontoret, i butikken, på skolen, like gjerne i et ensomt kammer som blant mengden i kirken. «Tenk på Gud oftere enn du ånder» sa stoikeren Epiktet. Når bønn blir en vane, er det at den riktig herder karakteren. Det er meningsløst å be om morgenen og leve resten av dagen som en barbar. Sann bønn er en form for livsførsel, det sanne liv er bokstavelig talt en form for bønn.

De beste bønner ligner slike ord som inspirerte forelskede mennesker finner på, alltid om samme emne, aldri det samme. Det er ikke alle gitt å kunne forme bønner som den hellige Teresa eller Bernhard av Clairvaux, som begge har latt sin tilbedelse strømme ut i ord fulle av mystisk skjønnhet. Heldigvis er en slik veltalenhet på ingen måte absolutt nødvendig. Gud oppfatter vårt svakeste utbrudd av bønn. Selv om vi forblir bedrøvelig tause eller om våre ord er tyngt av forfengelig og bedrag, blir vår fattige hyllest mottatt av Gud som overvelder oss med sin kjærlighets trøst.

I dag er bønn mer tvingende nødvendig enn noen gang før i menneskenes og nasjonenes liv. Fordi vi ikke innstendig har holdt fast ved nødvendigheten av å la den religiøse sans komme til sin rett, er verden blitt drevet til avgrunnens rand. Den dypeste kilde i oss til kraft og fullkommengjørelse er ynkelig utviklet. Bønn som er åndens fundamentale virksomhet, bør praktiseres på en måte som bærer frukt i vårt liv. Menneskets forsømte sjel må hente ny kraft for å hevde seg på ny. For dersom all den kraft som ligger i bønner, får fritt løp i menneskenes verden, dersom ånden modig forkynner sin higen, er det et levende håp om at våre bønner om en bedre verden vil bli hørt.

Alexis Carrell.

Immaculata-festen 8. desember

Av biskop dr. J. Mangers

En strålende morgenrøde som forkynner den oppgående sols glans er uten tvil et av verdens skjønneste skuespill. På julefesten skal Kirken juble: «I dag er det store lys kommet over jorden. Alleluja.» Det er kirkeårets sol som da går opp: Kristus Frelseren, verdens lys. Også denne sol har sin vidunderlige morgenrøde: Maria, jomfruen, Maria som den guddommelige sol omstrålte fra livets første øyeblikk av så ikke noen flekk eller lyte kunne nå hennes sjel, Maria som bærer bud om Frelserens komme.

Når vi i advent, når kirkeåret tar til, feirer Immaculatafesten, da blir vi minnet om et nytt paradys som åpner seg for menneskeheten. Vi blir ført inn i frelsens mysterier på uskyldens, renhetens og hellighetens vei, vi blir lært og tilskyndet til å øse livet og frelsen i den guddommelige sol, i Kristus Jesus, Marias sønn.

Ja, bildet av den rene jomfru er verdens yndigste bilde. Vår tro sier oss Maria i det minste vant en fullstendig seier over helvetes slange og at hennes misjon i den moderne verden er å hjelpe alle sine barn til seier. Dessverre ser vi dette bilde så lite i vår moderne verden. Renhet og uskyld er nesten blitt uforståelige begrep. Selv den største opmitist må tilstå at det ikke er uten grunn, når det tales om en «Satans tidsalder» som truer med å forsumpe alle ting. Det er som om den onde vil hevne seg for det nederlag han har lidt i Maria.

Den store dikter Shakespeare har sagt: «Ærefrykt er verdens hjørnestein.» Vår moderne verden har glemt det. Den har ikke mer ærefrykt for det rene, det hellige, det overnaturlige. Der har vi den dypeste og egentlige grunn til at den er kommet ut av likevekt.

Men nettopp derfor trenger verden mer enn noensinne for bildet av den rene jomfru. Nettopp derfor blir den seirende fot på helvetes slange til et symbol, til en inn-trengende appell om å ta kampen opp mot den urene ånd, mot de demoniske krefter som synes å ville styrte menneskeheten i avgrunnen. Maria som knuser slangens hode er et løfte om seier for alle som under hennes vern og med hennes hjelp vil leve etter de kristne idealer og går inn for å vekke forståelse og ærefrykt for de høye verdier som ligger i bluferdigheten og renheten.

Skal virkelig en ny og bedre verden bygges opp, da må den bygges på dette fundamentale grunnlag, ellers vil den synke helt ned i det dyriske og demoniske. Og her har kvinnene sin store oppgave. Maria er jo framfor alt kvinnenes store forbilde. Ved hennes føtter må de bli fylt av ærefrykt for det skjønn og rene, som er den første framspiring av moralsk følelse og ansvar. Og denne moralske følelse må igjen bli ledestjernen på alle livets områder, både i hjemmet og i det offentlige liv. Når vi preger Marias rene bilde dypt inn i vår sjel og stiller dette bilde opp mot alt det lave, ubluferdige og urene, da bygger vi med sikre hender på menneskehetens tempel og da kan vi ha håp om en lys framtid.

Det fortelles at et Mariabilde som i mange århundrer hadde stått i en liten landsbykirke i Sveits, ble båret bort da protestantene tok kirken i besittelse, og at kirken siden ligner en slukket ild, en trøstesløs kveld, som ikke mer kaller familiemedlemmene hjem omkring den huslige arne. Og slik skal det være til den tid kommer da

Den store indeks-debatt i Morgenbladet

Som meddelt i siste nr. av vårt blad har St. Olavs leder i nr. 43/44 «Sartre på indeks» ført til en ganske intensiv debatt i Morgenbladet. Den startet med et kraftig utfall mot indeks-institusjonen fra magister Carl Fredrik Engelstad i Morgenbladet for 16. novbr. St. Olav's redaktør tok hansken opp, og med vekslende innlegg har debatten temmelig regelmessig utspilt seg på Morgenbladets kulturside.

Etter innstendig oppfordring fra mange hold om å gjengi debatten uavkortet i vårt blad, bringer vi herved de forskjellige innlegg. Som en ser har debatten svunget over til å bli en strid om frihetsproblemet og åndsfrihet og om indeks-institusjonen kan forsvare sin plass innenfor det moderne åndsliv.

Sartre på indeks

Av Carl Fredrik Engelstad

Morgenbladet 16. nov.

Den 27. oktober vedtok kongregasjonen «Det Hellige Officium» å innlemme Jean Paul Sartres samlede verker i kirkens register over forbudte skrifter. Kongregasjonens vedtak ble følgende dag forelagt Paven, som stadfestet vedtaket.

Dette meddeltes på første side av St. Olav for 11. november, og tilføyes en redaksjonell leder av dr. theol. Ivar Hansteen Knudsen. Man leser spent denne artikkel, for om mulig å finne en overbevisende argumentasjon for dette inngrep mot den elementære åndsfrihet.

Men man leser forgjeves. Den lærde teolog konkluderer med at «djevelen har atter dyppet pennen dypt!» Men før han når til denne frapperende konklusjon, har han rukket å si to ting. For det første at der ved siden av Sartres eksistensialisme også finnes en kristen eksistensialisme, og pavens tilhengere får altså greie seg med den; den er patentert og den holder, hva skal man med ytterligere forsøk på å kaste lys over livsproblemene. Og for det annet tillater herr Hansteen Knudsen seg «i all beskjedenhet» å minne om at paven i sin tid satte også Rosenbergs skrifter på indeks — «verden smilte dengang som ellers til Roms oppløftede pekefinger»; hadde man hørt på paven, ville nazismen vært kvalt i fødselen.

Det er et faktum at den katolske kirke har en stor fremgang i mange land i dag, og også mange intellektuelle ser hen til kirken for om mulig å finne holdepunkter. Begivenheter som «Det Hellige Officiums» og pavens angrep

Marias bilde igjen blir brakt inn i kirken. Det finnes også i våre dager utallige som i mange år har båret i sitt hjerte bildet av den rene jomfru, omstrålet av den barnlige kjærlighets mangfoldige lys. Men så kom en dag da lysene ble slukket og Maria ble vist bort. Og det ble et tomrom i sjelen eller rettere sagt Marias bilde ble erstattet med et annet som ikke mer er det renes, det godes det edles bilde.

Å — måtte nåtidens mennesker, nåtidens kvinner, nåtidens ungdom, som for en stor del har forvist Marias rene bilde fra sitt hjerte, hente det hjem og tenne igjen renhetens, godhetens, ærefryktens og kjærlighetens lampe. Der ligger familiens redning, verdens frelse.

på det frie åndsliv overbeviser om at det ikke er stort å hente der. Det virker ganske eiendommelig at redaktøren av «St. Olav» med en viss triumf nevner nazismen i sin artikkel. Grunnlaget for denne triumf er det litt vanskelige for en utenforstående å oppdage. Det faller lettere akkurat i denne sammenheng å oppdage visse paralleller som neppe tjener den katolske kirke til synderlig heder. Det er forskjell på katolisisme og nazisme, men de har altså sin kullsviertro på autodaféens gagnlige innflytelse til felles.

Det er mulig at man i sin tid har «smilt av Roms oppløftede pekefinger». Men nå smiler vi ikke lenger av den. Vi har hatt den åndelige terroren over oss under okkupasjonen, så kvelende at vi en gang for alle vet hva vi skal mene om den. Vi har lært å hate enhver «oppløftet pekefinger», likegyldig hvem det er som kommer med den.

Og vi kan ikke oppfatte pavens og «Det Hellige Officiums» beslutning som annet enn en bunnløs nedverdigeelse.

Carl Fredrik Engelstad.

Frihet og autoritet

Et svar til magister Carl Fredrik Engelstad
fra St. Olavs redaktør

Morgenbladet 18. nov.

Magister Carl Fredrik Engelstad, et av de mest lysende navn i etterkrigstidens åndsdebatt herhjemme, har i de seneste uker inntatt en holdning til idealer han hele sitt unge liv har kjempet for, som fullstendig kunne forvirre hans lesekrets. Det må være tungt for en så fribåren ånd som Carl Fredrik Engelstad å måtte se tilbake på en litterær produksjon og innsats som nettopp er sprunget ut av en avklart kjærlighet til den objektive sannhet, til den gudommelige åpenbarte sannhet, til den sannhet som dypest sett gjorde ham fribåren.

En skulle nettopp tro at man i Carl Fredrik Engelstads utvikling kunne lese en stadig mer avklart tilstand innenfor dette dypeste mysterium som omgir mennesket: dets tilstand i frihet.

Jeg er nemlig fullt klar over at det ikke er et angrep mot den katolske kirke hr. Engelstad fører når han i Morgenbladet av 16. nov. i sitt innlegg «Sartre på indeks» går til verks med de sterkeste uttrykk. Det er fra frihetens plattform et kampord for friheten, åndsfriheten, menneskets høyeste klenodium blant de åndelige egenskaper det i sin natur er utstyrt med. Det er derfor jeg

også vil ta den hansen opp han så dypt indignert kaster foran den katolske kirkes dør.

Det er frihetsbegrepet det gjelder og menneskets tilstand innenfor denne ekistensens altbærende virkelighet.

Der skulle altså ikke herske noen tvetydighet om utgangspunktet for dette forsøk på å imøtekomme hr. Engelstads provoserende innlegg. Han har etter sine egne ord å dømme forgjeves søkt i mitt redaksjonelle kommentar i St. Olav for 11. november til innlemmelsen av Jean-Paul Sartres samlede verker på kirkens indeks over forbudte bøker «en overbevisende argumentasjon for dette inngrep mot den elementære åndsfrihet».

Hr. Engelstad aksepterer menneskets frihet som et faktum, og kampen for denne friheten er en hellig kamp.

Men hva er frihet?

Vi opplever den alle som en iboende mulighet til å velge — velge mellom å gjøre eller ikke å gjøre, mellom å gjøre det ene og ikke det annet. Frihetens vesen ligger i selve denne evnen og muligheten til å treffe et valg. Valget er i seg selv ikke noe mål. Valget har sitt eget objekt, og er uten objektet en utenkelighet. Slik er friheten også bare som en egenskap, mulighet en forutsetning, men har ikke i seg selv noe mål. I samme grad som et menneske er fri, spør det seg selv *hva* det er fri til og hvorfor? En kan jo ikke godt fortape seg i det gjensvarende ekko om at en har sin frihet til å være fri! Slik ser vi at en sivilisasjon som tar friheten som livsprinsipp uten hensyn til noe annet, ingenting yter. Eller bringer negative resultater. Friheten er ikke et program nok til å fylle et helt menneskeliv.

Og dog, hvor mange garndiøse rekker av menneskelige rettigheter passerer ikke i dag revy for øynene på mennesker som aldri evner å konkludere noe praktisk og positivt. Som program mot politisk tyranni, eller åndelig autoritetsutfoldelse, er det nemlig ikke nok å stikke ut et «hellig område». En må gå videre. Livets mål hører ikke opp der politisk frihet er vunnet, religiøs frihet garantert. Moderne mennesker vegrer seg for å innse at dersom de i frihetens høye navn nekter å akseptere visse ting som gode og andre som dårlige, noen tolerable, andre ikke, så er de fullt med på å gjøre saken lett for en eller annen Hitler eller Himmler til å komme i morgen og proklamere: «Jeg velger å bruke min tanke-, ytrings- og handlingsfrihet til å samle disipler villige til å dele mine perverse og destruktive idéer om den beste måte å tilbringe menneskelivet på!»

Det er dette Jean Paul Sartre har gjort i frihetens berusende navn. Det er her den katolske kirkes høyeste myndighet i frihetens *ansvarsfulle* navn har manet sine disiper til å være på vakt.

Hos hr. Engelstad blir Sartre kanonisert for sin hemningsløse bruk av friheten. Men beslutningen til den kirkelige instans «Det Hellige Officium» med Paven som høyeste sanksjonerende autoritet oppfattes som «en bunnløs nedverdiggelse» fordi den så paradoksalt det enn kan lyde proklamerer *frihet under ansvar*. Anarkisme er all-riktig, autoritet er av det onde!

Det står for alle troende katolikker verden over helt fritt om de i dag vil lese Sartre eller ikke. Intet Gestapo opererer i bakhold, ingen tortur uten det åndelige dilemma de selv velger truer dem, ingen konsentrasjonsleirer venter dem. De kan innenfor friheten som samvittigheten levner dem, velge om de vil lese eller høre Jean Paul Sartre. *Men under ansvar!* Samvittigheten er og blir den

høyeste autoritet også for en katolikk når han står overfor valget. Men det forutsettes at samvittigheten henter opplysning om den er og der den er å finne. «Jeg løfter gjerne mitt glass og skåler for Paven, men først løfter jeg det tre ganger for min samvittighet,» har John Henry Newman uttrykt en gang. Og han var som kjent kardinal i den romersk katolske kirke!

Den kirkelige «Indeks» er ikke det absolutte forbud på diktatorisk vis. Den er en autoritativ henstilling. For den som blankt ignorerer den, er det det å si at han fritt gir avkall på den kirkelige autoritet som er fra Gud ut fra Kristi mandat til apostlene om «Vokt mine lam, vokt mine får». At han fritt setter seg over den Herre han mener å tjene, som var *lydig* til døden, til og med skjenselens død på korset.

For den som aksepterer kirkens autoritative tale står det fritt om han vil søke den lokale autoritative instans og på saklig grunnlag innhente tillatelse til å lese det generelt forbudte skrift. I den betrodde frihets navn får han sitt ønske oppfylt under ansvar.

Friheten er nemlig ikke bare en påstand innen den katolske kirke. Den er et dogme!

Men det er et annet dogme også. Det er dogmet om det falne menneske, om mennesket som siden Adams tid ikke har kjent frihetens klenodium som det ene tilstrekkelige for å realisere sin eksistens. I sitt glimrende tidsskrift «Spektrum» nr. 1, 1948 har Carl Fredrik Engelstad i en artikkel om «Frankrike og vi» (hele nummeret er for øvrig viet fransk åndsliv i dag, og det er utenkelig at forfatteren og redaktøren Engelstad på det tidspunkt ikke kjente til den katolske kirkes Indeks!) uttalt bl. a. følgende: «Kristendommen fristet vanskelige kår i Frankrike under Voltaires rasjonalistiske herredømme og det nittende århundres sikre, materialistisk-humanistiske fremskrittsoptimisme med førere som Victor Hugo og Ernest Renan. Man stirret seg blind på kirkens verdsliggjørelse og identifiserte kristendommen med klerikalismen. Man ble underrettet om at mennesket i seg selv var et godt og fortreffelig vesen og at elendigheten i verden skrev seg fra prestetyranniet og de slette institusjoner. Fikk man knust kirken og forbedret institusjonene, ville paradiset rykke nær. På denne banale livsfilosofi levde hele det nittende århundre — og der finnes mirabile dictu atskillige mennesker som gjør det den dag i dag. Men for den som eier følelse for både den avgrunnsdype destruksjonsdrift som ligger i mennesket og den åndelige streben som gir det menneskeverd, røper denne borgerlige naivitet meget raskt sin utilstrekkelighet, og man var ikke engang kommet inn i det tyvende århundre før aspektene begynte å forandre seg.»

Jeg har sitert så pass langt for ikke å misbruke en løseven periode. Men hva jeg gjerne vil ha fram er det hr. Engelstad selv kommenterer med hensyn til følelsen for den avgrunnsdype destruksjonsdrift som ligger i mennesket.

Også denne faktor kan uten videre aksepteres som et faktum innenfor menneskets frihetstilstand. Den har åpenbart seg grellere enn noen annet element i menneskenes liv.

Kristendommen hevder at denne sterke destruksjonsdriften hos mennesket siden syndefallet er blitt sterkere enn menneskets naturlige åndelige streben. Hva er å gjøre?

Gud som skapte menneskene i sitt bilde — med frihet

og udødelighet, med frihet til å velge mellom hans hjelp til forløsning og hans advarsel om fortapelse, — har ifølge den kristne åpenbaringslære gitt menneskene den eneste løsning: Å følge den *lov* som Kristus med guddommelig autoritet proklamerte. Med sin autoritet innestår Kristus for frelse for hver den som følger ham. Man blir ikke despotisk drevet til å følge. Man blir innbudt. Jeg skal ikke her utbre meg om den autoritet han ga eller ikke ga den av Gud villede *lærende* kirke. Bare for sammenhengens skyld skal nevnes disiplinen som en naturlig konsekvens av læremyndigheten. Og er kirken seg sitt ansvar bevisst om at den sannhet den lærer er den ene, saliggjørende guddommelige sannhet, dosert og praktisert av og blant ufullkomne mennesker, men under den Hellige ånds bistand gjennom alle dager, da har den en uforbikommelig moral å følge: Den kan ikke gi løgnen de samme rettigheter som sannheten!

Sartre representerer løgnen. Hans filosofi er læren om frihet uten Gud. Subtraher ateismen fra denne form for filosofi, og du har sparket føttene unna enhver subjektivistisk verdilære! Aksepter Gud, og du kan ikke lenger akseptere noen absolutt moralsk frihet hos mennesket! Sartre kan kanskje noen gang si at det kan være det samme for den menneskelige frihet enten Gud eksisterer eller ikke. Men en slik påstand er det samme som å si at mennesket er fritt enten Gud eksisterer eller ikke. Hvis verdienes objektivitet avhenger av Guds eksistens, som Sartre hevder, da skulle det være innlysende at Guds eksistens eller ikke-eksistens spiller en betraktelig rolle i menneskets utøving av friheten.

Derfor står Sartre i dag, trass i alt det dikteriske talentfulle han rent litterært presterer, på den kirkelige indeks. Det vil si han har måttet finne seg i den sensur som snart er den eneste våkne moralske autoritative instans i dag ved siden av den menneskelige samvittighet, til fordel for sannheten, — til forargelse for løgnen.

Ivar Hansteen Knudsen.

Sartre på indeks

Av pater Finn Thorn

Morgenbladet 20. nov.

Undertegnede hører til dem som med glede har fulgt magister Carl Fredrik Engelstads innsats i vårt kulturliv. Med sin kulturåpne kristne humanisme fyller han en plass som ikke er så altfor fyldig representert her hjemme. Det er intet mindre enn arven fra Ronald Fangen han fører videre. Også katolisismen har han vist forståelse for i sin bok om Sigrid Undset og som redaktør av «Spektrum». Desto smerteligere var det derfor å lese hans angrep på den katolske kirke i forbindelse med at Sartres verker er blit satt på indeks. Denne disiplinære forholdsregel blir karakterisert som inngrep mot åndsfriheten og bunnløs nedverdiggelse. Jeg tviler ikke på at det nettopp er Engelstads kristent-humanistiske syn som ligger til grunn for angrepet, selv om han bruker noe grovt skyts. Men hva dreier saken seg egentlig om?

Paven har tatt standpunkt mot Sartres produksjon. Hans filosofi erklæres for uforenlig med katolsk livssyn. Dette forhindrer ikke at enhver kan studere Sartre som har grunner og forutsetninger for det, og som derfor kan regne med å få den nødvendige tillatelse til det.

Andstyranni? La oss heller kalle det en begrenset frihet for menigmann til å lese hva som helst.

Kjernen i saken er nettopp spørsmålet om frihet. Er frihet det samme som rett til å gjøre hva man vil, også det onde? Friheten er ikke et mål i seg selv, men bare et middel. Som loven ikke er et mål i seg selv, men bare et middel. De har begge det gode som mål og objekt. Frihet er frihet til å gjøre det gode. Som loven er det godes beskytter mot den som misbruker friheten til uhemmet selvhevdelse og selvtilfredsstillelse. Frihet og lov er korrelative. Meget fint uttrykker Ronald Fangen det slik: «Frihet vil nemlig si å være *bundet*. Er det en indre selvmotsigelse? Nei, det er en selvfølge. Og den blir innlysende når vi tilføyer at frihet er å være bundet til frihetens lover.»

Det er på denne bakgrunn vi må se indeks-lovgivningen. Vi har frihet til å lese alt det gode vi vil. Men er det en utålelig hemning i vår frihet at vi ikke *uten* grunn kan lese det onde?

Men hvem har rett til å dømme om godt og ondt?

Selvfølkelig bare Gud. Hvis det derfor her på jorden finnes en guddommelig autoritet som dømmer om godt og ondt så bøyer vi oss for den uten å føle det som ufrihet. Det står til enhver fritt om han vil godta pavens autoritet som guddommelig eller ikke. Det står også enhver fritt å beklage den som tror at den katolske kirke sitter inne med en slik autoritet. Men man kan ikke kalle det åndstyranni, all den stund vår lydighet er helt frivillig.

Det er et faktum at katolikker i alle land har vært aktivt med i kampen mot nazismen. Samtidig peker magister Engelstad på tilknytningspunkter mellom nazisme og katolisisme. Ja, men med motsatt fortegn. Nazismen er den tvungne underkastelse under en menneskelig autoritet, mens katolisismen er den frivillige underkastelse under en guddommelig autoritet. Den første er tvang. Den siste er frihet, for «der Herrens ånd er, der er frihet».

Finn Thorn, O.P.

Frihetens problem

Svar til dr. teol. Hansteen Knudsen og pater Finn Thorn
Av Carl Fredrik Engelstad

Morgenbladet 23. nov.

Når mitt første innlegg i denne sak fikk en noe for krass form, hvilket jeg beklager, så skyldes det at jeg betrakter frihetens problem som et av de vesentligste i tiden, vel verd å få en debatt om. Jeg tror på åndsfrihet som en grunnbetingelse for menneskeverdige liv, og kan ikke annet enn reagere når det etter min oppfatning øves vold mot den, selv om det skjer av den katolske kirke som jeg på mange vis nærer en dyp ærbødighet og beundring for. Dette standpunkt har jeg alltid inntatt, ikke bare i «de seneste uker», og det skulle således ikke behøve å slå hr. Hansteen Knudsen med synderlig forvirring.

Når jeg reagerer så sterkt overfor den katolske kirkes beslutning om å sette Sartre på indeks, så er det i og for seg ikke for Sartres skyld. Jeg er ikke eksistensialist og er uenig med Sartre på vesentlige punkter. Det er selve indeksprinsippet jeg reagerer mot. Men jeg kan ikke la være å legge til at jeg synes dette prinsipp ter seg ekstra grelt når det anvendes overfor en åndspersone-lighet som Sartre, som vel mer lidenskapelig enn noen

annen forfatter i etterkrigstidens europeiske debatt har beskjeftiget seg med frihetens problem.

Jeg kan godt forstå den katolske kirke når den, i dr. Hansteen Knudsens formulering, finner at «Sartre representerer løgnen». Hans filosofi står på vesentlige punkter i strid med kirkens lære. Det er derfor aldeles nødvendig å diskutere eksistensialismen i denne forbindelse, det er ikke den det dreier seg om.

Jeg kan også meget vel forstå at mange mennesker, kanskje de fleste, finner det betryggende å ha en institusjon som uten videre, med autoritativ og inappellabel myndighet, forteller dem hva de skal tenke og tro. Det sparer dem for en masse plagsom tvil og usikkerhet og indre uro. Å tenke selvstendig kan være en anstrengende prosess, intet under at mange helst vil slippe.

Men hva jeg ikke kan forstå, er at kirken vil benytte seg av denne åndelig tilkorkommen. Det er jo dessverre et faktum at gjennom sin nå to tusen-årige eksistens har Kirken, og det ikke bare den katolske kirke, benyttet seg av uåndelige midler overfor sine motstandere i en utstrekning som er direkte forferdende. Men at man fremdeles kan godta inkvisisjonsprinsippet og forsvare det med skarpslepne dialektiske midler, det er meg ærlig talt en gåte. Det er ikke nødvendig å undervise meg om at det er forskjell på nazisme og katolisisme, det vet jeg fra før jeg skrev det også i min artikkel. Men jeg har sett fotografier fra nazistenes autodaféer i Berlin: unge mennesker, akademikere, som med fryderop tente bokbålet og kastet «uønskede» skrifter på det. De gjorde det frivillig, gjorde det med stor glede og begeistring, — det blir ikke mindre avskyelig av den grunn. Snarere tvert imot.

Selvsagt må en kirke også ha en teologi, den må vite hva den tror på, ellers er den ingen kirke. Jeg har sagt og skrevet atskillige ganger at en av de vesentlige svakheter ved de protestantiske kirker er deres vaklende teologi. At en kirke anerkjenner en inappellabel instans i trosspørsmål, og altså kommer fram til «pavens ufeilbarlighet» i disse spørsmål, kan jeg til nød også begripe. Skjønt jeg tror mer på Paulus når han hevder at «her ser vi stykkevis», og at denne kjensgjerning bør oppfordre til en viss forsiktighet når det gjelder ufeilbarligheten.

Men det er ikke et teologisk spørsmål, et trosspørsmål, om det skal være tillatt å lese Sartre eller en hvilken som helst annen forfatter. Det er et sjelèsørgerisk spørsmål, og kan bare avgjøres individuelt. Den katolske kirke velger altså å forby det generelt. På dette forbud kan det lempes unntagelsesvis overfor de få og utvalgte, men den alminnelige mann har bare å stikke pipen i sekk. (Under krigen kunne man også «unntagelsesvis» på U.B. få låne skrifter som nazistene hadde utstedt generelt forbud mot utlån av).

Denne fremgangsmåten kaller jeg «uåndelig» og kristendommen uverdlig. Et angrep på åndsfriheten.

Kristendommen, og dermed enhver kristen kirke, har bare ett middel til å overbevise mennesker: forkynnelse av den kristne lære, og — i den grad det er mulig — virkeliggjørelse av den i praksis. Kristendommen har den tillit til sin egen iboende sannhet at den virker uten bistand av noen form for ytre tvang. Denne iboende sannhet må hvert enkelt menneske selv kjempe seg fram til, den kan ikke pådyttes ved autoritative midler. Men for at et menneske skal kunne gjøre dette, og vokse i åndelig erkjennelse, må det ha frihet. Friheten er risikabel, det mangler ikke på avgrunner man kan styrte ned i.

Men den åndelige tvang er enda mer risikabel. Friheten er et vilkår for alt åndelig liv, den forutsetter en åndelig verdighet hos mennesket, og uten denne verdighet er alt åndsliv en fiksjon. Kirken finner at denne åndelige verdighet er farlig for sjelenes fred og salighet, og fratar mennesket den ved å diktere sine ferdige meninger ved maktbud.

Selvsagt har friheten sine lover. Men det er ikke relevant når pater Thorn argumenterer med at frihet ikke er det samme som rett til å gjøre hva man vil, også det onde. Selvsagt innebærer friheten ikke frihet til å løpe omkring og plyndre og myrde sine medmennesker. Men den innebærer retten til å orientere seg, lese, tenke, «prøve åndene», vokse i selvstendige synsmåter, — og hva er det for en tro som ikke tør utsette seg for den påkjenning som heter intellektuell og åndelig redelighet? Er det en kristen tro? Jeg kan ikke skjønne det.

Med sitt indeksprinsipp fritar den katolske kirke sine alminnelige medlemmer den elementære menneskeverdighet og menneskerett som heter et selvstendig indre liv. Kirken forlanger at dens medlemmer skal være som voks i dens hender, selvstendig la seg forme av dens autoritære meninger. Det må være konsekvensen når den ved maktbud (autoritær henstilling er det samme som maktbud når man vet hvilken autoritet den katolske kirke sitter inne med overfor sine tilhengere) forlanger at de troende overhodet ikke skal utsettes for annen innflytelse enn den som fra pavestolen ansees som «gagnlig».

Frihet til selvstendig orientering, tenkning og standpunkttagen er en betingelse for alt åndelig liv. Den gjelder ikke bare til et visst punkt, f. eks. en frivillig tilslutning til den ene eller den annen kirke. Også etter en slik beslutning må man ha sin åndelige frihet og verdighet i behold. Ellers er enhver virkelig vekst umulig.

Man har selvsagt frihet til å avsverge seg sin frihet. Men har man først gitt den fra seg, har man den ikke lenger — selv om man gjorde det frivillig.

Carl Fredrik Engelstad.

Sartre på indeks

Morgenbladet 24. nov.

I vår tid, hvor alle og enhver slår om seg med begrepet frihet uten å føle seg forpliktet til nærmere å undersøke hva dette begrep innebærer for et moderne menneske, vil den diskusjonen omkring Sartre og den katolske kirke, som Carl Fredrik Engelstad har satt i gang, kunne bli en virkelig fruktbar tidsdiskusjon. Men før man eventuelt går videre ville det være gunstig å få offentliggjort den aktuelle del av den katolske kirkes register over forbudte skrifter. Jeg går ut fra at dr. theol. Ivar Hansteen Knudsen ikke har noe imot å overlate Morgenbladet dette register.

Oistein Parmann.

Frihet og autoritet

Nytt svar til magister Carl Fredrik Engelstad
fra St. Olavs redaktør

Morgenbladet, 25. nov.

Magister Carl Fredrik Engelstads siste innlegg «Frihetens problem» var preget av en ånd og tone som sikkert

har gledet alle. Hovedsaken i en diskusjon er jo ikke å innkassere retten på sin side. Det gjelder gjennom ulike syn å bidra til å belyse saken slik at det mest mulig objektive syn vinner fram.

Jeg forsøkte derfor også fra første stund å se frihetsproblemet som det sentrale og bærende i hr. Engelstads første innlegg «Sartre på indeks». Jeg svarte med overskriften «Frihet og autoritet». Når jeg atter svarer under samme overskrift, er det fordi jeg mener at det er det eneste som lønner seg å debattere i denne forbindelse. I synet på selve friheten som menneskets adelsmerke, kan jeg ikke se at vi divergerer. Det er i kollisjonen med autoriteten, hvor den enn kommer fra, vanskeligheten oppstår. Jeg kan som hr. Engelstad ikke dele en forklaring på frihetsproblemet som argumenterer ut fra satsen «Frihet er frihet til å gjøre det gode». Bortsett fra at det er fåfengt å definere en ting med tingen selv, må man i teologiens og filosofiens navn henvise den form for frihet til himmelen! Den er englenes og de helliges frihet i himmelen, der valget mellom godt og ondt ikke foreligger. På jorden opphørte den frihetstilstand med den paradisiske tragedie til Adam og Eva. Visstnok forelå der heller ikke noe valg mellom det onde og det gode i paradiset. Der eksisterte virkelig bare friheten til å gjøre det gode. Men det var satt *forbud* på å ete av kunnskapens tre. Våre bibelske stamforeldre kunne trosse forbudet. Men i det øyeblikk de gjorde det ble de jaget ut i den frihet mellom godt og ondt som verden alene rommer. Ville mennesket ikke tåle Guds autoritet ved sin side og nøye seg med friheten til å gjøre bare det gode, fikk det finne seg i — for å si det med Sartre — å bli dømt til å være fritt!

Kirken hevder likesom hr. Engelstad at mennesket i og med sin frie vilje står øverst på rangstigen blant skapningene. Englene er bundet til å gjøre det gode. Mennesket er i våre øyne rikere fordi de kan *velge* det gode og skape en ny verdi nettopp takket være valgets innsats.

Kirken er Guds røst i tiden. Likesom Gud heller vil se mennesket kjempe for sin salighet i frihet enn ta fra den frihetens klenodium, slik har også Kirken — til tross for Luthers motsatte påstand — med dogmatisk klarhet forfektet menneskets frie vilje. Men viljen er bare en av to bærende funksjoner i sjelen. Den andre er intellektet. Den går forut for viljesakten. Valget er desto mer fritt jo mer forstanden står bak viljen. Her er det Kirken må trekke konsekvensen av sin lære om menneskeviljens frihet: Den må også tenke på å opplyse forstanden som skal skjelve mellom ondt og godt! Her kommer den kirkelige indeks inn som den røde lykt. Den varsler om at her er det fare som lurar i mørket. Her gjelder det å se seg for, helst høre hva kjentmannen kan fortelle om hvor det bærer hen.

Det kunne kanskje lønne seg å minnes litt bibelhistorie. Den viser oss til gagns hva det vil si at mennesket var blitt «dømt til å være fritt». Autoriteten «fra oven» lød ofte gjennom profeters og englers munn. Den enslige menneskelige samvittighet foretrakk stort sett likevel å nøye seg med røsten fra naturloven. Den kunne mennesket heller ikke komme fri fra. De bånd naturlovens røst la på den absolutte frihet, ble en iboende autoritet mennesket alltid har måttet stå til regnskap for. Vi vet hvordan mennesket tumlet med sin naturlige frihet. Men vi vet også hvordan Gud som hadde skapt mennesket i sitt overskudd av kjærlighet, nettopp ut fra den aldri svik-

tende kjærlighet, grep inn med sin rettmessige autoritet. Han sendte sin Sønn til menneskene, og Han ryddet opp mellom det som ble holdt for sant og det som ble holdt for usant, rett og galt, godt og ondt. «Det er sagt, men jeg sier dere . . .!» Men heller ikke Kristus antydte å ville berøve mennesket den frie viljen: «Hver den som *vil* . . .» (Jeg vil ikke komme med skriftsteder i utide. Men det er først og fremst på kristent grunnlag jeg vil forsvare en kirke som er anklaget for overgrep på menneskets ånds-frihet.)

Den friheten det her gjelder kan aldri løses fra ansvaret den innebærer. Og støter ikke friheten på en eller annen form for autoritet, kan den heller ikke belastes med noe ansvar. Ansvar overfor hvem? Uten ansvar heller ingen moral.

Derfor videre på kristen grunn: «Hver den som ikke hører meg...» Disse autoritative ord — og de følgende — talte Kirkens Herre og stifter til apostlene. Og til Peter, den første pave, sa han uttrykkelig: «Du er Peter, klippen, på denne klippe vil jeg bygge min kirke. Deg gir jeg himmelrikets nøkler, og hva du binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og hva du løser på jorden, skal være løst i himmelen.» Det er derfor et mektig ansvar som hviler på en kirke som har fått et slikt mandat.

I denne kampen for sjelenes frelse fra villførende, mørke makter hever kirken sin røst på mange måter. Den har altså bl. a. opprettet et register over de utslag av menneskeforstanden som i litterær form direkte eller indirekte strider mot det kirken har plikt overfor Gud til å lære for sant og rett. Hele kirken som institusjon ligger rotfestet i den guddommelige autoritet. Hele den kristne tro hviler i siste instans på samme autoritetsgrunnlag. *Veien* til troen kan gå gjennom opplevelse eller forstandsmessig forarbeid. Men Kristus har ikke bare sagt at han kan vise veien. Han har sagt at han *er* veien, sannheten og livet.

Hr. Engelstad sier at «den iboende sannhet må hvert enkelt menneske selv kjempe seg fram til, den kan ikke pådyttes ved autoritative midler.»

Hvorfor må han det? Hvorfor skulle den enkelte ikke få hjelp i en kamp som er vanskelig nok med både jordens og himmelens hjelp? Dette er ikke det samme som å bli pådyttet sannheten ved autoritative midler. Det er å vinne fram til sannheten ved fritt og klokt å velge sine holdepunkter. Den som støter alle holdepunkter fra seg, synker til slutt i kne i sin egen vandring omkring seg selv.

Hr. Engelstad sier videre at det «ikke er et teologisk spørsmål, et tros-spørsmål, om det skal være tillatt å lese Sartre eller hvilken som helst annen forfatter. Det er et sjelesørgerisk spørsmål og kan bare avgjøres individuelt.»

Hele indeks-institusjonen har nettopp til oppgave å tjene sjelesorgen, selv om den kanskje mest sjenerer akademikerne. Og ingen vitenskap skulle vel ha mer kompetanse til å avgjøre hva som skader og gagnar i sjelesorgen enn moralteologien! Det generelle forbud som indeksen innebærer er — som jeg har gjort utførlig rede for i mitt første innlegg — et betinget forbud. Det forutsetter nemlig at den Sartre-interesserte leser blir orientert. Hr. Engelstad ser her bare det negative og forsmadelige og nedverdiggende. Men faktum er jo at til-latelsen samtidig innebærer en opplysning. Man blir nemlig orientert før man legger i vei. Det er ikke mer forsmadelig enn at en student møter opp til en forelesning

og får en innføring i emnet av en autoritet på området, hr. universitetsprofessoren.

Det er overdrevent å si at kirken dikterer ferdige meninger. Den *doserer*. Den som ikke vil akseptere at to og to er fire kan like godt holde seg borte fra en forelesning om høyere matematikk! (To og to vedblir å være fire like godt, selv om han ikke er til stede.) Men vil han vite mer om matematikk, burde han helst søke tilbake til auditoriet og ta sin plass *nedenfor* kateteret. Slik kan den katolske kristne godt nekte å akseptere dens utsagn om hva som er god moral. Men da snur han også frivillig ryggen til den lærestol som best kan hjelpe ham til å forstå det han vil vite bedre og mer om.

Nå er det ikke undertegnede som har villet forsøke å belære hr. Engelstad om forskjell på katolisisme og nazisme. Men dette med autodaféens rolle skulle vel være et tilbakelagt stadium i kampen for åndsfriheten. Likevel kunne det være verd å nevne om den kristne autodaféen som Apostlenes gjerninger (19, 19) forteller om. Vi har reformasjonstidens eksempler der begge stridende parter demonstrerte pr. autodafé. Luthers skrifter ble av keiseren dømt til å brennes, men enda mer demonstrativt lot selveste Luther en del katolske skrifter brenne og den pavelige banbulle med. Det skulle symbolsk vise at han løsrev seg fra den hierarkiske rettskirke. Et mindre berømt eksempel: Da vi sluttet folkeskolen oppfordret norsklæreren vår hele klassen til å samle Løkkens norske grammatikk på St. Hansbålet. Jeg husker jeg reagerte. Men de som frydet seg ved bålet har vel aldri sett noe forsmedelig i å bøye seg for grammatikkens grunnregler. Jeg mener bare å fremheve at der er en vesentlig forskjell på autodafé og indeks. Det første er en spontan overdrevet måte å ta avstand fra en ting på. Den andre er et slags «åndelig sikkerhetsråd». Den gir en autoritativ meningsytring som bes tatt til følge.

Som sluttreplikk vil jeg nevne at det er ydmykende at mennesket skal ha behov for en institusjon som indeks. Jeg sier ikke at den er absolutt nødvendig. Men i sin form er den *gagnlig*. En kan kanskje si at, vel — vi kan gå med på at den lærende kirke uttaler seg offisielt for og mot en doktrine; men la det være med det, uten å forbinde det med noen klausul eller forbud. — Nå har Kirken prøvd det også. Men det har ikke vist seg tilstrekkelig i den praktiske sjelesorg. Likesom vi har sett at naturloven ikke har vært nok for menneskene, har vi dessverre også sett at ikke engang den rent positive forkynnelse har maktet oppgaven Kristus stilte den. Guds ti bud med sine forskjellige «Du skal ikke!» står ennå ved makt.

Mon ikke det er her den kirkelige indeks finner sin dypeste grunn og berettigelse?

Ivar Hansteen Knudsen.

P.S. Hr. Øistein Parmanns henstilling i Morgenbladet for i går om å stille et eksemplar av den kirkelige indeks til disposisjon er med glede blitt etterkommet.

D. s.

Av plassmangel må vi her avbryte reportasjen av debatten. Vi fortsetter i neste nr. med de øvrige innlegg og avsluttende replikker.

TOLERANSE

Av Ludvig Wollnick

III

I forrige artikkel drøftet lektor Wollnick frihetsbegrepet. I denne tredje og nest siste artikkel redegjør han for hvordan det frie menneske føler samvittighetens røst som den nærmeste rettesnor for sine handlinger. Mennesket opplever den som et indre ekko av Guds røst, altså høyeste autoritet. Fra denne analyse av samvittighetsanliggendet kommer forfatteren naturlig over i selve toleransespørsmålet. Han vier det en historisk betraktning, som i neste artikkel vil føre like inn i toleranseproblemetets stilling i vår tid.

4.

Likesom ordet frihet i sin alminnelighet slik kan også slike ord som samvittighetsfrihet og trosfrihet brukes i fundamentalt forskjellige betydninger. Vi skjeller mellom den metafysiske viljesfrihet eller valgfrihet som er en uadskillelig bestanddel av den menneskelige natur og som vi hverken kan berøve oss selv eller hverandre og de personlige og sosiale friheter og rettigheter som statsmakten kan innrømme eller nekte medlemmene av bestemte stater og samfunn.

Hva skal vi da forstå ved samvittighets- og trosfrihet i den metafysiske betydning av ordet?

Samvittigheten er den mere eller mindre klare og intense refleks i den enkeltes bevissthet av den guddommelige sedelov. Den må derfor være den nærmeste rettesnor for menneskelige handlinger. «Alt som ikke skjer av overbevisning er synd,» sier St. Thomas, «det vil si alt som er i strid med samvittigheten er synd.» St. Thomas betoner også at det som i siste instans er avgjørende for bedømmelsen av en handlings moralske verdi er arten av de beveggrunner, det sinnelag, den viljesretning den er sprunget frem av. Men dette er noe som andre mennesker ikke kan felle noen avgjørende dom om. Det innerste og dypeste i hvert menneske er dets egen hemmelighet som det ikke engang kjenner fullt ut selv. Her er en sakrosankt sfære hvor hvert menneske er alene med seg selv og det mere eller mindre tydelige ekko av Guds røst i sin samvittighet. Dette er samvittighetsfrihet i den kristne betydning av ordet: — friheten til å følge Guds vilje og lov slik den oppfattes av den enkeltes dømmekraft. Dette er ikke en juridisk rettighet som kan innrømmes eller fratras menneskene etter forgodtbefinnende. Det er en fundamental plikt som er begrunnet i den gudskapte menneskenatur, plikten til å handle i overensstemmelse med erkjennelsen av hva som er sant, godt og rett eller med andre ord Guds vilje og lov.

Også trosfriheten i den religiøse og metafysiske betydning av ordet følger av valgfriheten. Troen på det guddommelige åpenbaringsinnhold slik det er formulert i de kristne dogmer er Guds frie gave til en skapning som Han har skjenket friheten til å ta mot den eller vise den tilbake. I den dunkle og hemmelighetsfulle strid mellom den menneskelige egenvilje og den guddommelige Nåde er Gud selv det eneste vitne og den eneste dommer og Han tvinger ingen. Han nøyer seg ikke med mindre enn en fri selvhengivelse.

Men menneskene eksisterer ikke bare som isolerte enkeltindivider ansvarlig bare for Gud og sin samvittighet.

De eksisterer også som samfunnsvesener. For så vidt de i skrift og tale forfekter bestemte doktriner og meninger og bekjemper andre, er dette en virksomhet som ikke angår bare dem selv, men stiller dem i et ansvarsforhold til de mennesker som berøres av denne virksomhet. Det angår samfunnet som helhet og organet for det sosiale fellesskap, statsmakten.

Statsmakten og domstolene kan ikke treffe noen endelig avgjørelse om de individer som forfekter og søker og utbre bestemte doktriner gjør dette ut fra en dyp personlig overbevisning om disse doktrinens sannhet. Det som domstolene har å ta standpunkt til, er et annet spørsmål, nemlig om angjeldende doktriner er i overensstemmelse med angjeldende positive lov og rett eller ikke, eventuelt om den uhindrede utbredelse av dem ville sette grunnlaget for samfunns- og rettsordenen i fare. Der vil f. eks. alltid stå strid om Quisling var i subjektiv god tro eller ikke. Men både de som anser ham for en kynisk kjeltring og de som betrakter ham som en skakk-kjørt patriot er enige om at han måtte dømmes som landsforreder.

Dette bringer oss til det andre aspektet av toleranseproblemet: spørsmålet om grensene for bruken av makts- og tvangsmidler hvor det gjelder forsvaret for en stats- og samfunnsorden som aksepterer en kristen katolsk eller protestantisk konfesjon som grunnlag for det sosiale fellesskap.

Westfalerfreden etter tredeårskrigen sanksjonerte det prinsipp som allerede var knesatt ved freden i Augsburg i 1555, nemlig at de eneveldige fyrsters valg av religiøs konfesjon var forpliktende for alle deres undersåtter (*cujus regio, ejus regio*). Allerede Henrik den VIII's regjeringstid i England da katolikker og protestanter — hvis samvittighet ikke kunne holde tritt med de teologiske rettferdiggjørelser av kongens erotiske krumspring — ble forfulgt med samme upartiske grumhet, hadde gitt et skoleeksempel på hva dette egentlig innebar. Westfalerfreden skapte av de tre hundre og treogfirti tyske småstater et utrolig mosaikk av smålige religiøse tyrannier.

Pave Innocens X (1644—1655) nedla en heftig protest mot dette kyniske prinsipp, og det viste seg også at forsøket på å gjennomføre religiøs uniformitet på basis av trosfrihet for eneveldige fyrster «av Guds nåde», ikke kunne gjennomføres.

Vi vet at det har kostet en langvarig og hård kamp for katolikker å oppnå fulle borgerrettigheter i protestantiske land og vice versa, men stort sett kan det uten tvil sies at der har funnet sted et radikalt omslag både i den katolske og den protestantiske verden i synet på den sosiale toleranse av religiøse minoriteter.

Før jeg går nærmere inn på de synspunkter som har funnet utbredelse blant tenkende moderne katolikker, tror jeg det ville være fruktbart å redegjøre i korte trekk for den tankegang som lå til grunn for den religiøse intoleranse i middelalderen.

5.

I middelalderen var den kristne tro ikke et lønkkammeranliggende for en eksentrisk, men harmløs gruppe enkeltindivider. Den dannet det sosiale fellesskapsgrunnlag for alle de folkeslag som hørte til den vesterlandske kulturkrets eller som man dengang sa «kristenheten». Det sosiale fellesskap var med andre ord dengang basert på en felles oppfatning av menneskelivets mening og høyeste retningsbestemmende mål. Det var ikke i første rekke

av materiell, men av religiøs og metafysisk natur. Og dette åndelige fellesskap, denne religiøse enhet, var ikke en from ønskedrøm, et tilsynelatende uoppnåelig fremtidsmål for en religiøs, filosofisk og moralsk splittet og forvirret sivilisasjon. Det åndelige fellesskap, den religiøse enhet var en faktisk eksisterende realitet.

Grunnlaget for den åndelige enhet var troen på en evig, allmechtig Gud hvis essens er Hans overensstemmelse med seg selv, Hans identitet. «Jeg er den som Er.» Det som særkjenner Ham til forskjell fra den skapte verden, er at Han ikke er underkastet forandringens lov.

Men er Gud én og uforanderlig, hevet over alle de skiftende og begrensede forestillinger og begreper som menneskene har dannet seg om Ham, så må også Hans autentiske budskap til menneskene, Hans direkte overnaturlige åpenbaring være hevet over alle fluktuasjoner i menneskelige individers fortolkning av dette budskaps innhold. Den guddommelige åpenbaring kan ikke være identisk med en tilfeldig rekke innbyrdes motstridende menneskelige fortolkninger av hva det går ut på.

Godtas først de enkelte individers personlige dømmekraft, deres subjektive intuisjoner eller emosjonelle opplevelser som øverste norm for hva som er åpenbart og hva ikke, da vil ingenting lenger kunne hindre oppløsningsprosessen fra å gå sin uavvendelige gang og trekke sine uunngeelige konsekvenser med seg.

Grunnlaget for den katolske trosenhet er det samme i dag som i oldtiden og middelalderen. Hvis Guds tale til menneskene ikke skal drukne i et hissig debatterende teologisk kor eller en uendelig og uavsluttelig akademisk debatt, må der finnes en myndighet Han har utpekt som sitt eget talerør og gardert mot den feilbare menneskelige dømmekrafts villfarelser.

I middelalderen var denne autoritet det anerkjente grunnlag for det sosiale fellesskap. Man kunne ikke forestille seg en samfunnsorden basert på enighet om samfunnsmedlemmenes rett til å være fundamentalt uenige i synet på livets mening og mål. Et angrep på trosfellesskapet ble derfor oppfattet som et angrep på selve vilkårene ikke bare for det overnaturlige, men også for det naturlige samfunnsliv. Kjetteri ble straffet som høyforrederi.

Det er ikke minst straffens art som virker opprørende på oss nutidsmennesker. Men en objektiv dom kan ikke unnlate å se denne straff på bakgrunn av den dengang gjeldende straffelov og rettspraksis. Vi må ikke glemme at den europeiske kristenhet bestod av folkeslag som bare langsomt og gradvist arbeidet seg opp av folkevandrings-tidens og lensoppløsningens primitive villskap og barbari.

Man kan ikke si at kirkens åndelige førere i middelalderen var blinde for at individer kunne angripe trosenheten i subjektiv god tro og uten å forutse, ennsi ville ta konsekvensene av sin handling. Vi har sett at ifølge St. Thomas er det ethvert menneskes plikt å følge sin overbevisning og sin samvittighet uansett konsekvensene, også når den er i strid med den objektive sannhet.

Ikke desto mindre forsvarer St. Thomas dødsstraff for kjetteri.

Motsigelsen er her bare tilsynelatende.

I det første tilfelle forsvarer St. Thomas tros- og samvittighetsfriheten i den metafysiske betydning av ordet, nemlig ethvert menneskes plikt til å følge det som for ham står som det rette.

I det andre tilfelle er det trosenheten og det sosiale fellesskapsgrunnlaget som han forsvarer. Det spørsmål

En imponerende bok

Zofia Kossak: Salige er de saktmodige.

En roman om Frans av Assisi. Övers. av Per Riste. Gyldendal Norsk Forlag. 14.50, ib. 17.50.

Det er en imponerende bok, som viser oss en forfatterinne av rang. Hun er vis, og har studert sitt emne, hun kan alt om tiden hun forteller om, og hun kan komposisjonens vanskelige kunst. Handlingen utvikler seg i stigende rytme, i et crescendo som munner ut i den nesten drastiske beskrivelsen av slaget om Egypten og korsfarernes fryktelige nederlag i det siste, det avgjørende korstoget.

Den eneste innvendingen en føler trang til å gjøre er ikke forbundet med komposisjon eller fortellerkunst. Den har nemlig ikke en lyte. Men når forfatterinnen, eller er det oversetteren(?), gjør den Hellige Frans av Assisi så forsert lystig, så lite naturlig i sin replikk, så kunstig og oppstyltet glad, klinger det noe falsk i våre øren! Vel kalte Frans seg Guds gjøgler, og vel hadde han evnen til ikke å ta seg selv for høytidelig, men han ble ikke fjollet for det! Og det er nettopp fjollet han av og til virker i Zofia Kossaks bok, iallfal i den norske oversettelsen. Det virker som om hun ikke riktig kjenner ham, men behandler ham som en marionett hun lar dingle i snorene. Å! Det er så morsomt så morsomt! Men det ville utvilsomt vært mer virkningsfullt om hun hadde fått overført hans glede på oss uten å gjøre ham så forferdelig morsom. Frans var saktmodig, og nettopp derfor gjorde han seg ikke til av det. Men det gjør denne Frans, som vi vegrer oss for å godta helt.

Men boken i sin helhet er så god og norsken så god, at en nesten føler behov for å be om unnskyldning fordi en tillater seg å kritisere!

Ragna Rosati.

TAKK

Hjertelig takk til alle som har støttet vår basar!

St. Olavslagetets styre, Oslo.

som foreligger er ikke lenger om falske doktriner fastholdes i subjektiv god tro. Spørsmålet er dette: hva vil de ytterste konsekvenser bli for kirken, kristenheten, menneskehetens timelige og evige velferd, om disse doktriner fikk bre seg uhindret?

RETTELSE

I den siste atikkelen har der sneket seg inn et par trykkfeil. Øverst på side 284 står der: «De kristne åpenbaringsforhold»; skal være: «Det kristne åpenbaringsinnhold». Lengere nede står: «Ideer, begreper, abstraksjoner har bare verdi som midler til å gripe inn på en indirekte, skrittvis, ufullkommen måte» osv.; «inn» er overflødig og meningsforvirrende. På side 285 står: «Det vi har å gjøre med er (...) en svakhet og sårbarhet som har sin grunn i en svekkelse av fordunkling» osv.; skal være: «svekkelse og fordunkling» osv. I neste setning står: «Det følger menneskets natur» osv.; skal være: «Det følger av menneskets natur» osv.

Fra Oslo katolske menighetspleie

Det stilles store krav fra alle kanter for tiden, og det er med en beklemmende følelse vi i menighetspleien appellerer til våre trosfeller denne gang. Men julen står for døren, og vi ville så gjerne forsøke å bringe litt juleglede inn i de hjem hvor kampen for tilværelsen føles nokså hardt året igjennom. Det er en gammel tradisjon, som det ville være sårt å bryte.

Av mangeårig erfaring vet vi at hjertene alltid er åpne når det gjelder jelleskapsfølelsen i våre menigheter. Derfor våger vi også i år å se julefesten forhåpningsfullt i møte. Skulle det også være noen som kan gi bort brukt toy, vil det bli mottatt med takknemlighet hos oss.

Sigrid Ode.

OPPRETTELSEN AV EN ELEVGRUPPE INNEN NORSK SYKEPLEIERSKEFORBUND DRØFTES

Elever, forstanderinner og instruksjonssykepleiersker fra sykepleieskolene i Oslo og omegn var innbudt til møte på St. Sunniva skole 24. nov. for å drøfte dannelsen av en elevgruppe innen Norsk Sykepleierskeforbund. Det var forbundet som inviterte til møtet, men elevene som ordnet med det praktiske arrangementet. På møtet ble det bl. a. drøftet hvem som skal representere elevene ved den internasjonale sykepleierskekongress i Stockholm til sommeren, og hvordan en skal organisere arbeidet innen elevgruppen.

ST. OLAVS EKSP. HAR MOTTATT FØLGENDE BIDRAG TIL MINNESTEN OVER MGR. K. KJELSTRUP

R. S.	kr.	5.—
Sokneprest Arne Sund	»	20.—
Ungdomslaget i Fredrikstad	»	50.—
M. M.	»	10.—
Arkitekt A. Kollerud	»	25.—
Konvertittfamilie i Arendal	»	10.—
J. W. Biorck, Goteborg	»	30.—
T. S.	»	10.—

Tidligere innkommert kr. 160.—
» 2 280.—

I alt kr. 2 440.—

Bøker inngått til redaksjonen:

Land og Kirke's Forlag: Sven Stolpe: Fjern melodi. På norsk ved Carl Fredrik Engestad.

Cappelens Forlag: Harald K. Schjelderup: Nevrose eller sunnhet. Hvordan skal vi oppdra våre barn? Paul Valéry: Europas åndelige krise. På norsk ved Gunnar Høst.

Cammermeyers Boghandel: Arnulf Strømme: Humanismens vesen. 28 s.

Dreyers Forlag: Alf Larsen: Den kongelige kunst. Essays.

Forfatterforeningens årbok: Du slette tid.

Johan Grundt Tanums Forlag: Bertrand Russell: Menneskelykke. På norsk ved Lotte Holmboe.

BOOKUTSTILLING

I forbindelse med St. Olavs-lagetets basar i Oslo hadde styret i Norsk Katolsk Ungdomsforbund latt arrangere en utstilling av moderne katolsk litteratur. Utstillingen som utgjorde et par hundre bind, samlet fra innenlandske og utenlandske forlag og forhandlere, vakte veldig interesse hos publikum. Siden har Fredrikstad og Bergen hatt utstillingen. Ungdomsforbundets styre arbeider nå intenst med å få ordnet med innkomne bestillingslister. Willem Gran, som har forestått utvalget, konstaterer en direkte hunger hos publikum etter katolsk litteratur.

Dette var en forholdsvis beskjedne utstilling. Hva er neste skritt?

St. Sunniva skoles julepill søndag 19. desember 1948 kl. 19.

«OG DE FANT BARNET»

Entré: Voksne kr. 2.—

Barn kr. 1.—

BLIR GJENTATT I JANUAR

JULE-ENGEL

Kr. 7.85.

Se mitt store utvalg av velkomne julegaver i keramikk, belysning, tinn, bruksting og en mengde andre gaveting i år.

Ged j.l med gode gaver.

Walligani

N. Slottsgt. 25 - Stortingsgt. 22

NORENBERG & CO. A/S

Margarinfabrikk

Oslo

Leverandør av den bekjente

«NOCO» margarin

FREDRIK HVEDING

Tekn. Kem. Fabrikk og Farvehandel
Kirkegt. 3, Oslo

Telefon: butikk 42 30 63
kontor 42 15 22 - 41 60 79

T. S. JACOBSEN

BEGRAVELSESBYRÅ

Ullevålsv. 1, Oslo.

Tlf. 33 23 34 - 33 22 46
Privat 55 85 50 - 69 43 72

HJEMMELAGET ITALIENSK MAKARONI G. Battistoni

Utsalg:

Bjordam kaffeforretning
Bygdø Allé 3 - Tlf. 44 80 81 - Oslo

HANS KARLSEN MALERFORRETNING

Utfører all slags
malerarbeid.

Tordenskjoldsgt. 6 B.
Tlf. 41 07 76 — Oslo

Johan Olsen & Sønner

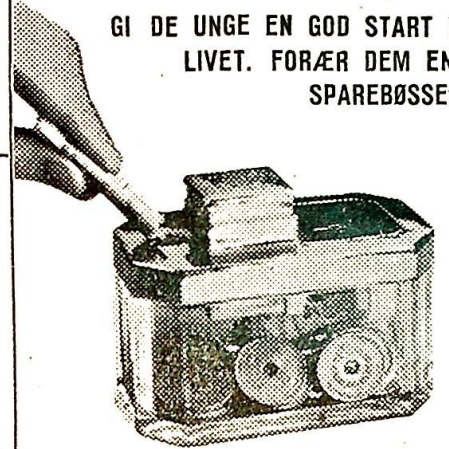
Murmester og entreprenørforretning

Kongensgt. 17, Oslo.

Etabl. 1896.

Telf. 42 50 85 - 42 52 23

GI DE UNGE EN GOD START I
LIVET. FORÆR DEM EN
SPAREBØSSE.

„KLAR”

Fåes i banker over hele landet

J. L. NERLIEN A-S

NEDRE SLOTTSGT. 13 - OSLO

ALT I FOTO

NEBB

er stedet for
alt elektrisk

Ø. Slottsgt. 8, Oslo Telefon 42 19 54

OSCAR J. HANSEN

Haugesund

Brilleoptik — Fotooptik

Eivind Brosstad

Såpefabrikk

Telefon 42 67 04

Vognmannsgt. 8 - Oslo

Trykksaker — Protokoller
Kontorrekvisita

WITTUSEN & JENSEN A/S

Tlf. 42 18 80 (centralbord) - Oslo